

“Кооперативно спрямоване спілкування в матримоніальному дискурсі є саме таким мовленням, де всі, як вербальні, так і невербальні компоненти відповідають інформативному, інтелектуальному та емоційному стану мовців і забезпечують розуміння мовців за будь-якого вербального наповнення їхніх реплік” [Солощук 2009, с. 361].

Результати дослідження. Підсумовуючи, можна сказати, що кооперативна установка як стратегічне завдання, що має на меті підтримання консенсусного модусу інтеракції або ж досягнення прийняттого для обох сторін – актантів МД – рішення, має в своєму арсеналі низку консенсусних, маніпулятивних та інформативних стратегій, які реалізуються певним набором дискурсивних процедур переважно директивної, інформативної, рогативної, експресивної та комісивної спрямованості. Однак, оскільки конфліктна стратегія та тактики дисгармонії яскравіше демонструють як ключові концепти німецької культури (як, наприклад, *Ordnung, Angst*), так і культурні сценарії, характерні для німецького суспільства і німецької культури в цілому [Вежбицкая 1999], **перспективним** вважаємо розгляд стратегічно-тактичних конфігурацій та процедур їхньої реалізації в матримоніальному конфронтативному дискурсі.

Література

Вежбицкая А. Немецкие “культурные сценарии: общественные знаки как ключ к пониманию общественных отношений и культурных ценностей/ Анна Вежбицкая/ Семантические универсалии и описание языков. – “Языки русской культуры”. – М., 1999. – С. 682-684. Гендер и язык/ Отв. ред. А.В.Кирилина. – Московский гос. лингв. ун-т; Лаборатория гендерных исследований. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 624 с. Кошанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка / Георгий Валентинович Кошанский//. – М.: Наука, 1984. – 189 с. Крысин Л.П. Владение языком: лингвистические и социокультурные аспекты/ Крысин Л.П.// Язык – культура – этнос: Сб. статей. – М.: Наука, 1994. – С.66-77. Мартинюк А.П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць мови: Автореф. дис. доктора філол. наук/ Мартинюк Алла Петрівна//. – Київ, 2006. – 40 с. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04/ Солощук Людмила Василівна//. – К., 2009. – 469 с. Чрділели Т.В. Дискурсивний підхід в изучении теории и практики делового общения./ Татьяна Васильевна Чрділели//. – *Нова філологія*. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – №4 (19). – С. 296-304. Шмелева Т.В. Модель речевого жанра/ Т.В.Шмелева// *Жанры речи*. – Саратов, 1997. – С. 88-99. Lakoff R. *Language and Woman's Place* / R. Lakoff. – New York: Harper and Row, 1975. – 115 p.

УДК: 811.111: 821.111 – 12

ПЕРЕДЕРІЙ Г. М.

(*Чорноморський державний університет ім. Петра Могили*)

ХУДОЖНІЙ І ТЕКСТОВИЙ КОНЦЕПТИ ЯК СКЛАДНИКИ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ АНГЛОМОВНОЇ ПОЕТИЧНОЇ ДРАМИ

У статті розглядаються художні і текстові концепти як складники концептуального простору англомовної поетичної драми. Упорядковане поєднання і системна взаємодія художніх і текстових концептів обумовлює створення складноструктурованого конструкта – концептуального простору англомовної поетичної драми.

Ключові слова: концепт, художній концепт, текстовий концепт, концептуальний простір, поетична драма.

Передерий А. Н. Художественный и текстовый концепты как составляющие концептуального пространства англоязычной поэтической драмы. В статье рассматриваются художественные и текстовые концепты как составляющие концептуального пространства англоязычной поэтической драмы. Системное взаимодействие художественных и текстовых концептов обуславливает создание сложного лингвокогнитивного конструкта – концептуального пространства англоязычной поэтической драмы.

Ключевые слова: концепт, художественный концепт, текстовый концепт, концептуальное пространство, поэтическая драма.

Perederiy G. M. Literary and Textual Concepts as Components of Conceptual Space of English Poetic Drama. This article addresses conceptual space of English poetic drama as a cognitive construal which is claimed to be formed by literary concepts and textual concepts.

Key words: concept, literary concept, textual concept, conceptual space, poetic drama.

Будь-який літературний твір втілює певну систему знань, уявлень про навколишній світ, тобто фрагмент об'єктивної дійсності, представлений залежно від наміру автора [Болотнова 2006, с. 34-40]. Одиницями, що здатні узагальнювати та відображати людський досвід, віддзеркалений у тексті літературного твору, визнаються концепти [Болотнова 2005, с. 18], а сам художній твір постає з цих позицій як складна система різних за статусом концептів. У сьогоднішній когнітивній лінгвістиці

сформульована загальна думка щодо аналізу структури і змісту того чи іншого концепту. Більшість учених виділяють у складі концепту ядро – понятійно-інформаційний компонент, чи шар, ціннісний та образний шар. Розроблено різні типології концептів [Приходько 2008, с. 83-120]. Залежно від того, які критерії покладені в основу їх розрізнення. Одностайно виділяють регулятивні та нерегулятивні концепти.

У контексті нашої роботи ми виокремлюємо художні концепти як складники концептуального простору англомовної поетичної драми (у тлумаченні В.Г.Ніконової), текстові концепти за О.М. Кагановською, які ми класифікуємо на архетипні, підґрунтям яких є архетипні образи [Белєхова 2002], укорінені у колективному позасвідомому, в апріорних формах поведінки людини, як результата її емоційного досвіду та ідіотипні [Белєхова 2002]. Теленомні, що вербалізують смисли універсальні для духовної культури людства. До таких концептів відносять концепти СМЕРТЬ, ЖИТТЯ тощо. У контексті нашої роботи ми називаємо їх ключовими концептами буття. Але слід зауважити, що такі концепти можуть набувати і статус художніх, якщо їх тлумачення відрізняється від укоріненних у свідомості базових універсальних схем. Такі схеми представлені в роботі Дж. Лакоффа і М. Тернера у вигляді Великого Ланцюга Буття.

У сучасній когнітивній лінгвістиці існує чітке розмежування між термінами “поняття” та “концепт”. Серед численних праць присвячених цьому питанню (див. напр., Болдырев 2000; Карасик 2002, 2005), ми спираємося на визначення В. З. Дем’янка, який підкреслює, що “про поняття люди домовляються, конструюючи їх для того, щоб мати спільну мову під час обговорення проблем. Натомість концепти існують самі по собі, їх люди реконструюють за тим чи іншим ступенем упевненості – звідси дифузійність, гіпотетичність, розмитість таких реконструкцій... отже, поняття – конструкт, а концепт – ре конструкт” [Болдырев 2000, с. 11-17].

У когнітивних дослідженнях художньої семантики й концептуального простору поетичного тексту виявляється своєрідність того чи іншого концепту. Концепт як структуроване знання, як спосіб репрезентації дійсності у свідомості людини, що містить важливу культурну інформацію (див. праці А. Вежбицької, С.Г.Воркачева, В. І. Карасика, Ю. С. Степанова та ін.) є ключовим об’єктом когнітивних досліджень у парадигмі сучасної лінгвістики.

Термін “концепт” є достатньо загальноживаним і розповсюдженим у сучасних дослідженнях з когнітивної лінгвістики, когнітивної лінгвопоетики, лінгвокультурології тощо. Сам термін походить від латинського *conceptus* і означає “думка”, “поняття”. До основних його визначень та особливостей можна віднести такі:

- слугує поясненню одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини;
- є оперативною змістовою одиницею пам’яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, яка відображена у людській психіці;
- представляє базисний елемент концептуальної системи, який сприяє обробці суб’єктивного досвіду, шляхом підведення інформації під визначені суспільством категорії і класи;
- найкраще визначається та описується через мову;
- будучи елементом концептуальної системи, підпадає під вплив інших концептів, за рахунок яких може змінюватися і доповнюватися; йдеться про такі його визначальні риси, як неізолюваність, відкритість, цілісність і нежорстка структурованість, динамізм і креативізм;
- може мати / не мати вербального позначення;
- має внутрішню організацію і складну структуру.

У світлі когнітивної поетики стосовно поетичного тексту та англомовної поетичної драми зокрема, прийнято використовувати такі різновиди концептів як текстовий та художній.

Так, у роботах вітчизняних та російських лінгвістів простежуються різні відгомони тлумачення *текстових концептів*: тематичні сітки (І. В. Арнольд), змістова-концептуальна інформація (І. Р. Гальперін, О. О. Залєвська), топіки (О.С. Кубрякова), поняттєві елементи (С. А. Аскольдов). Відтак, О.М.Кагановська пропонує таке визначення: “Текстовий концепт становить мовленнєво-розумове утворення змістового плану, яке характеризується багатосмисловою напруженістю та надкатегоріальністю і на текстовому рівні імплікує сукупність певних ознак метаобразів художнього твору з метою їх подальшої імплікації” [Кагановська 2003]. Виокремлюються такі сутнісні характеристики текстових концептів, як багато смислова напруженість, надкатегоріальність, питальність, еліптичність та інтенціональність, що і віддзеркалюють їх імпліцитний характер. Для розуміння художнього тексту О. М. Кагановська пропонує систему текстових концептів художньої

прози як категоріальних утворень на матеріалі французької романістики середини ХХ ст. Текстові концепти розглядаються дослідницею як підпорядковані “вершинному” текстовому концепту – мегаконцепту та визначаються як мезоконцепти, макроконцепти та катаконцепти. Структурна розгалуженість текстових концептів зумовлює їх розгортання як ієрархічних структур. Формується своєрідна піраміда, що нагадує піраміду ієрархії мегаобразів художнього тексту, “верхівку” якої посідає текстовий мегаконцепт художнього твору [Кагановська 2003].

Таким чином, текстовий концепт як певний зміст тексту або фрагменту тексту є розумовою одиницею, що формується у свідомості автора, коли він намагається описати мовними засобами у вигляді тексту певний фрагмент реальної дійсності.

Поряд із текстовим концептом використовується термін *художній концепт*. У річищі когнітивної поетики художній концепт характеризується індивідуальністю, естетизмом та своєрідною образністю [Ізотова 2009, с. 28-29]. Художній концепт як індивідуально-авторський концепт постає як одиниця свідомості письменника, поета чи драматурга, що містить у собі універсальний досвід літературної особистості, її світобачення, систему цінностей, уявлень тощо, втілених у художньому тексті. Художній концепт відрізняється від текстового концепту як у плані змісту, так і в плані вираження, як за структурою, так і за обсягом. На відміну від художнього концепту, котрий є фіксованим і обмеженим, текстовий концепт є мінливою величиною, що різниться залежно від обраного тексту або фрагменту.

У контексті нашого дослідження, художній концепт виступає домінуючим складником концептуального простору англійської поетичної драми. Текстові концепти та ключові концепти буття слугують підґрунтям художнього концепту, підпорядковуються йому та знаходяться у певних смислових відношеннях із ним. Так, наприклад, в англійських поетичних драмах В.Б.Йейтса були виявлені такі художні концепти, як ОЧИЩЕННЯ, ГЕРОЇКО-ТРАГІЧНА ОСОБИСТІТЬ, ВІЧНЕ КОХАННЯ, БАЖАННЯ, ЧАС. Художній концепт ОЧИЩЕННЯ домінує у концептуальному просторі символічного англійської поетичної драми В. Б. Йейтса “Чистилище” (“Purgatory”), котрий взаємодіє з текстовими концептами ЖИТТЯ та СМЕРТЬ. Натомість художній концепт ГЕРОЇКО-ТРАГІЧНА ОСОБИСТІТЬ реалізовано в англійській поетичній драмі В. Б. Йейтса “Графиня Кетлін” (“The Countess Cathleen”) через взаємодію з текстовими концептами СМЕРТЬ, КОХАННЯ, ВІРА, ЗЕМЛЯ. Проілюструємо прикладом: “ALEEL. *First, Orchill, her pale, beautiful head alive, / Her body shadowy as vapour drifting / Under the dawn, for she who awoke desire / Has but a heart of blood when others die*” [Yeats]. У наведеному поетичному уривку осмислення художнього концепту ГЕРОЇКО-ТРАГІЧНА ОСОБИСТІТЬ відбувається через концепт СМЕРТЬ, котрий актуалізується у текстовому фрагменті насамперед лексичними одиницями *body, shadowy, die, blood*. Смерть асоціюється з тілом людини, що щезає мов пара на сході сонця, із серцем сповненим кров’ю. Підґрунтям наведених словесних поетичних образів є концептуальні метафори DEATH IS DARKNESS, DEATH IS LOSS OF FLUID, DEATH IS A NATURAL PHENOMENON. Базова концептуальна схема DEATH IS A NATURAL PHENOMENON конкретизується через актуалізацію концептуальної ознаки, втілюючись у слові *vapour*. Метафорична концептуальна схема набуває вигляду DEATH IS VAPOUR. До того ж ця схема розширюється завдяки епітету *drifting*, котрий надає додаткової ознаки сутності царини мети *death – drifting vapour*. Іншими словами, унаслідок розширення метафорична концептуальна схема DEATH IS VAPOUR може бути репрезентована як DEATH IS DRIFTING VAPOUR. Відтак, у наведеному текстовому фрагменті індивідуально-авторський словесний поетичний образ утворено завдяки трансформації базових концептуальних схем шляхом когнітивних операцій розширення та конкретизації. Трансформація базової схеми DEATH IS A NATURAL PHENOMENON у схему DEATH IS DRIFTING VAPOUR є проявом авторського світосприйняття. Це дає нам підставу розглядати концепт СМЕРТЬ як художній, котрий у свою чергу, слугує розкриттю художнього концепту ГЕРОЇКО-ТРАГІЧНА ОСОБИСТІТЬ.

Таким чином, художній і текстовий концепти виступають складниками концептуального простору англійської поетичної драми, де текстовий концепт визначається як різновид художнього концепту, на підставі того, що текст слугує одним із засобів вербалізації художніх концептів. Тобто текстовий концепт поєднує у собі риси текстового і художнього концептів. Натомість художній концепт постає як одиниця свідомості драматурга, поєднуючи у собі універсальне та індивідуально-авторське.

Література

- Белехова Л. І. Словесно-поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект: монографія / Лариса Іванівна Белехова. – Херсон: Айлант, 2002. – 368 с. Болдырев Н. Н. Значение и смысл с когнитивной точки зрения и проблема многозначности / Н. Н. Болдырев // Когнитивная семантика: материалы второй международной школы-семинара. – Ч. 1. – Тамбов. – 2000. – С. 11-17. Болотнова Н. С. Типы концептуальных структур поэтических текстов / Н. С. Болотнова // Художественный текст: Слово. Концепт. Смысл : матер. VIII Всероссийского науч. семинара. – Томск, 2006. – С. 34-40.

Болотнова Н. С. Лексические средства репрезентации художественных концептов в поэтическом тексте / Н. С. Болотнова // Вестник ТГПУ. – 2005. – Вып. 3 (47). Серия Гуманитарные науки (Филология). – С. 18-24. *Изотова Н. П.* Семантико-когнітивні та нарративні особливості втілення складноструктурованого текстового концепту ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англомовних біографічних романах ХХ століття: дис. ...канд філол. наук: 10. 02. 04 / Н. П. Изотова. – К., 2009. – 252 с. *Кагановська О. М.* Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка: (На матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя): дис. ...доктора філол. наук : 10.02.05 / Олена Марківна Кагановська. – К., 2003. – 502 с. *Приходько А. М.* Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332с. *Yeats W. B.* The Countess Cathleen. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/etext/5167>. – Назва з титул. екрану.

УДК: 811.11'42

ПОВШЕДНА (СТОЛЯРОВА) М.О.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

BIG FREEZE 2012: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ РЕСУРСІВ

У статті здійснено спробу лінгвістичного аналізу текстів про аномальні погодні умови в січні-лютому 2012 року в Європі, розглянуто прогноз погоди як жанр масмедійного дискурсу, представлено деякі комунікативні тактики і візуальні засоби передачі інформації та впливу на адресата.

Ключові слова: різке похолодання 2012, інтернет публікація, візуальна комунікація, прогноз погоди, глобальне явище, мультимедійні засоби.

Повшедная (Столярова) М.А. Big Freeze 2012: лингвистический анализ текстов англоязычных интернет ресурсов. В статье предложен лингвистический анализ текстов про аномальные погодные условия в январе-феврале 2012 года в Европе, рассмотрен прогноз погоды как жанр масмедийного дискурса, описаны некоторые коммуникативные тактики и визуальные средства передачи информации и влияния на адресата.

Ключевые слова: резкое похолодание 2012, интернет публикация, визуальная коммуникация, прогноз погоды, глобальное явление, мультимедийные средства.

Povshedna (Stoliarova) M. O. Big Freeze 2012: A Linguistic Analysis of Texts in English Web Resources. The article represents a linguistic analysis of texts dealing with abnormally white and freezing winter 2012 in Europe, studies weather forecast as a genre of mass media discourse, describes certain communicative tactics and visual means of informing and manipulating the addressee.

Key words: Big Freeze 2012, web resource, visual communication, weather forecast, global phenomenon, multimedia means.

Мета пропонованої статті полягає у всебічному лінгвістичному вивченні текстів про різке похолодання 2012 року в Європі та пов'язані з цим події. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки завдань: 1) дослідити лексико-семантичні, синтаксичні, стилістичні особливості цих текстів; 2) виявити відмінності у масмедійному жанрі прогнозу погоди за звичайних і аномальних погодних умов; 3) розглянути маніпулятивні прийоми, що впливають на сприйняття актуальної інформації адресатом і формують ставлення до неї; 4) довести важливу роль візуального компоненту в динамічному веб-просторі. *Об'єктом* дослідження стали заголовки і тексти англомовних публікацій за 25.01 – 07.02. 2012 року, фото- і відеофайли, рекламні повідомлення на веб-ресурсах: www.ezinemark.com; www.france24.com/en/; www.birminghammail.net. *Предмет* статті склали вербальні засоби – лексичні та синтаксичні одиниці, стилістичні та риторичні прийоми, а також невербальні компоненти – фото- і відеофрагменти.

Аналіз електронних статей про різке похолодання 2012 в Європі логічно почати з їхніх заголовків. Протягом першого тижня повідомлення про негоду носять відверто сенсаційний характер, при чому ефект несподіваного, небувалою і приголомшливого дива закладено в самі назви статей, адже необхідно одразу зацікавити адресата і викликати певне ставлення до події, про яку йдеться у статті, оскільки електронна публікація може запропонувати для швидкого огляду лише одну сторінку [Дмитрук 2006, с. 12]. На мовному рівні драматизм, викликаний начебто звичайним природним зимовим явищем, досягається завдяки словам із семою лиха, ризику, безладу, скорочення, зупинки життя (1), лексемам із коренем freez- (2), словам, що підкреслюють унікальність, нечуваність події (3), а також за допомогою блискавично створеного концепту Big Freeze 2012 (4): *Heavy Snowfall Leaves Europe Paralyzed* (1)// *European Sky Soaked in White Snowfalls* (1); *Freezing Weather Hits Europe* (1, 2)// *Freezing Weather Conditions Put Windscreens at Risk* (1, 2)// *Unprecedented Snowfall in Burlington* (3)// *Does Snowfall Necessarily Result in Falling Revenue?* (1)// *Record Cold Weather in Europe Wreaks Chaos in the UK* (1, 3)// *Cold Snap Kills Dozens across Europe* (1)// *World in Pictures: Big Freeze 2012*